

GLASILO MUZEJA SJEVEROZAPADNE HRVATSKE

**MUZEJSKI
VJESNIK**
11

YU ISSN 0350-9370

MUZEJSKI VJESNIK

11

MUZEJSKI VJESNIK

GLASILO MUZEJSKOG DRUŠTVA SJEVEROZAPADNE HRVATSKE

(Bjelovar, Čakovec, Čazma, Grabrovnica, Kalinovac, Koprivnica, Križevci, Kutina, Trakošćan, Varaždin, Varaždinske Toplice i Virje)

TEHNIČKO UREDNIŠTVO

Ljerka Albus, Antica Bregović, Miroslav Klemm, Magdalena Lončarić, Darko Sačić

Urednik: Darko Sačić

Naslovna stranica: Darko Sačić

Muzejski vjesnik izlazi jedanput godišnje. Rukopise ne honoriramo i ne vraćamo.
Za sadržaj tekstova odgovaraju autori.

Glasilo solidarno financiraju muzeji sjeverozapadne Hrvatske.

Nakladnik:

Gradski muzej Varaždin

Za nakladnika: Darko Sačić

Tisak: NIŠRO Varaždin

Broj 11 — Ožujak 1988.

God. XI

Naklada 800 komada

Naslovna stranica: Detalj s izložbe »Sportski kostim nekad i danas«, biciklistkinja
1898. g.

Prijevod: Doris Baričević, Ljerka Perči, Oka Ričko, Marina Šimek

MUZEJSKI

VJESNIK

11

GRADSKI MUZEJ VARAŽDIN
ARHIVSKI ODJEL
1100 1400 10749A

DVA UGOVORA IZ 15. STOLJEĆA S PEČATOM NEDELIŠĆA

Poznato je da stari ugovori o prodaji posjeda, sklopljeni u prošlim stoljećima, mogu biti vrijedni izvori povijesnih činjenica. Takav je slučaj s dva ugovora¹ koji se od 1979. godine čuvaju u Arhivu Slovenije². Prema prvom Johannes Reichmutter, pisar knezova Celjskih, kupio je u Međimurju 1454.³ godine vinograd nazvan Khnorr. Prema drugome, deset godina kasnije⁴, isti Johannes Reichmutter kupuje kuću pred mostom u Nedelišću. U oba ova ugovora zapisani su zanimljivi podaci o vinogradima u Gornjem Međimurju i kućama u Nedelišću, a značajno je da se na njima sačuvao i srednjovjekovni pečat⁵ Nedelišća.

U prvom ugovoru se navodi da je vinograd zvan Khnorr na brdu Marka Wasellera bio između vinograda Michela Czigana od Sischkowecza i vinograda Thomasa od Drasymertza⁶. Vlasnik, Erazem iz Loke, građanin trgovišta Prelog, sa ženom Elizabetom, kupio ga je od Jakoba Kranjca, brata Luke, upravnika zemljišnog ureda u Štrigovi (Trigaw). U mjesecu lipnju 1454. godine Hans Lamberger, glavari u Čakovcu, te neimenovani sudac Nedelišća (den richter vnd ratt an der Nedelicz) potvrđuju prodaju vinograda Johannesu Reichmutteru za stotinu maraka bečkih feniga. U tekstu ugovora se ističe da je prodaja izvršena prema zemaljskom i vinogradarskom pravu u Čakovcu.

U drugom ugovoru, sastavljenom u ožujku 1464. godine, navodi se da je Hans Reichmutter po cijeni od devedesetiasom ugarskih dukata kupio posjed u Nedelišću. Kuću sa zemljištem pred mostom, njive, vrtove i travnjake prodao mu je Valent Kmetec sa ženom Helenom. Vlasnici susjednih kuća su Brumec, kapelan oltara svetog Leonarda⁷ i Kuzma u to vrijeme sudac u Nedelišću. Valjanost ugovora potvrđuju sudac Kuzma i Gaspar Peham, rentni majstor (rentmeister) u Međi-

murju (zwischen Mur vnd Tra) svojim pečatima.

Na oba spomenuta ugovora, nastala u razmaku od deset godina, visi isti srednjovjekovni pečat Nedelišća. U kružnoj grudi, visokog ruba, koja visi na traki pergamene pričvršćene na dokument, otisnut je u zelenom vosku pečat kružnog oblika promjera 33 mm. Pečatno polje okruženo je legendom obrubljenom s dva niza bisera. U sredini je polulik Krista s aureolom s krakovima križa. S lijeve i desne Kristove strane su dvije manje glave s jednakim aureolama. Uokolo je legenda: + S (IGILLVM) . CIVITATIS NEDELICENSIS .

Opisani pečat po svom sadržaju spada u tip »svetačkih« i simbolizira sveto Trojstvo. Između više načina označavanja svetog Trojstva koristio se je i antropomorfnu prikaz triju glava koje izrastaju iz jednog tjela⁸, sve do zabrane odlukom Tridentskog koncila od 1545. do 1563. godine. Kako se u popisu crkava iz 1334. godine spominje u Nedelišću »Eclesia sancte Trinitatis«⁹ razumljivo je da je titular mjesne crkve uzet za simbol pečata.

U ugovoru iz 1464. godine spominje se da Hans Reichmutter kupuje kuću sa zemljištem pred mostom. Sigurno je riječ o mostu preko riječice Trnave. Iz ugovora se pak ne može utvrditi s koje strane je kuća stajala. Vjerojatno je bila podignuta s desne strane mada arheološka istraživanja potvrđuju postojanje još jednog naselja s lijeve strane Trnave iz vremena od sredine 13. do sredine 15. stoljeća koje je bilo uništeno požarom¹⁰.

O veličini tih dva posjeda, koje je Johannes Reichmutter kupio u razmaku od deset godina, nije moguće izravno donijeti zaključak, ali se ipak može stvoriti predodžba na osnovu nekih odnosa. U varaždinskim gradskim za-

Pečat Nedelišća s dokumenta iz 1454. godine (foto: Lj. Perči)

pisnicima iz istog vremena, a u vezi s parnicom oko kupovine izvjesnog vinograda¹¹, bez opisa veličine, navodi se cijena od šezdeset maraka bečkih feniga. Prema zapisu iz godine 1460. gradski pisar Matija se je pogodio s varaždinskom gradskom općinom za plaću od dvanaest maraka denara¹². U istim gradskim zapisnicima spominje se cijena konja tri, ili četiri marke bečkih feniga¹³. Sravnjujući spomenute vrijednosti možemo zaključiti da je vrijednost vinograda zvanog Knohrr odgovarala cijeni do trideset konja, odnosno osam godišnjih plaća varaždinskog gradskog pisara. Po svemu sudeći Hans Reichmutter (Ivan bogat odvažnošću), pisar knezova Celjskih (unser gnedigen herre von Cilli zu Schreiber), bio je veoma uspješan u stjecanju dobara, kako mu to i samo ime govori.

U zapisnicima varaždinske gradske općine iz godine 1456. spominje se »nobilis Gaspar Peham de Nedelich«, svjedok pri sklapanju drugog Reichmutterovog ugovora, kao tužitelj u nekoj parnici oko kupovanja govedih koža¹⁴.

Postojanje pečata Nedelišća, sačuvanog na ova dva dokumenta, je značajna činjenica koja nije umanjena nedostatkom podataka koliko je dugo isti pečat već i prije 1454. godine bio u upotrebi, odnosno da li se je dodjeljivanje prava na posjedovanje i ko-

rištenje tog pečata zbilo prije nego li je kralj Sigismund založio Međimurje knezovima Celjskim. Od početka 15. stoljeća, pa sve do tragične pogibije kneza Ulrika u jesen 1456. godine ova moćna feudalna obitelj upravljala je Međimurjem. Njihovi službenici zadržavaju značajne položaje i nakon propasti Celjskih. Takav je slučaj s Gasparom Pehamom, rentnim majstorom, koji se spominje u Reichmutterovom ugovoru iz 1464. godine kao svjedok, te Friedrichom Lambergom, bratom, ili sinom Johannesom glavara u Čakovcu 1454. godine koji upravlja Čakovcem zajedno s varaždinskim biskupom Ivanom Vitezom od 1464. do 1473. godine.

Legenda na pečatu Nedelišća označuje ga kao grad (civitas), dok se u drugom dokumentu iz 1464. godine ističe da se na isti vješa »marckcht sigel«. Nedelišće je dakle imalo status trgovišta. Slična pojava da trgovišta u svom pečatu imaju naziv »civitas« poznata je u 14. i 15. stoljeću i kod nekih naselja u Sloveniji poput Pilštajna, Sevnice i Žaleca¹⁵.

Ova dva kupoprodajna ugovora i pečat Nedelišća prilog su poznavanju dijela starije povijesti kraja između tokova Mure i Drave i zanimljivi dokumenti o statusu jednog od najznačajnijih naselja u tom međurječju.

Bilješke:

1. Zahvaljujem prof. Boži Otorepecu iz Znanstvenoraziskovalnega centra Slovenske akademije znanosti in umetnosti u Ljubljani koji mi je ukazao na postojanje ovih dvaju dokumenata i pomogao mi svojim podacima oko čitanja njihovih tekstova.
2. Do 1979. godine dokumenti su bili u Repetitoriju II Haus-, Hof- und Staatsarchiva u Beču, a vjerojatno potječu iz dominikanskog, ili minoritskog samostana u Ptujju.
3. Isprava od 15. lipnja 1454. godine, Arhiv Slovenije, oznaka 74.
4. Isprava od 5. ožujka 1464. godine, Arhiv Slovenije, oznaka 78.
5. Pregledom starije sfragističke literature nije pronađen nikakav podatak o postojanju ovog pečata.
6. Josip Bedeković, »Natale solum«, 1752., Tabula topographica insulae Muro — Dravanae, br. 28 i 69.
7. Zapisnik kanonske vizitacije iz 1660. godine navodi da su u župnoj crkvi sv. Trojstva u Nedelišću bočni oltari Navještanja Marijinog i Krštenja Isusovog, a u kapelici pod korom je prizor Kalvarije s razapetim Kristom i kipovima Majke Božje i sv. Ivana. U vizitaciji se više ne spominje oltar sv. Leonarda koji je ranije morao postojati, jer se u dokumentu

- navodi kapelan tog oltara. Za podatke o kantskoj vizitaciji iz 1660. godine zahvaljujem A. Lukinoviću iz Kaptolskog arhiva u Zagrebu.
8. Leksikon ikonografije, str. 572.
 9. Josip Buturac, Popis župa zagrebačke biskupije od godine 1334., posebni otisak Zbornika zagrebačke biskupije, Zagreb, 1944., str. 42.
 10. Željko Tomičić, Gradišće kod Nedelišća — rezultati pokusnih arheoloških istraživanja, Muzejski vjesnik br. 8 Varaždin, 1985.
 11. Zlatko Tanodi i Adolf Wissert, Poviestni spomenici slobodnog i kraljevskog grada Varaždina, svezak drugi, dio prvi, str. 99, Varaždin, 1944.
 12. Isto, str. 151. Dvije godine ranije se je Johannes Schelperger također pogodio za plaću od dvanaest maraka za posao bilježnika.
 13. Isto, str. 81, 90, 98.
 14. Isto, str. 43.
 15. Ovaj podatak priopćio mi je prof. Božo Otorepec.

Literatura:

- Grupa autora, Leksikon ikonografije, liturgike i simbolike zapadnog kršćanstva, Zagreb, 1979.
 Anđela Horvat, Spomenici arhitekture i likovnih umjetnosti u Međimurju, Zagreb, 1956.

Gustav Piasek, Varaždin

NEKOLIKO PODATAKA O BOLNICAMA VARAŽDINSKE ŽUPANIJE U PROŠLOSTI

U selu Moždencu nedaleko Novog Marofa osnovala je supruga grofa Rudolfa Erdödy privatnu bolnicu namijenjenu liječenju stanovnika onog kraja bez obzira na njihovo imovno stanje. Ta je Luiza Erdödy vrlo značajna osoba za razvoj zdravstva Varaždina i okoline kao i za humanitarnu djelatnost u tom kraju. Bila je pokroviteljica — a to znači donatorica — društva »Varaždinska dobročinstva složenost« koje je osnovalo prvu bolnicu u Varaždinu. Među prvima je dala novčanu pomoć od 10.000 kruna 1902. godine za osnivanje »Društva za prehranu uboge školske mladeži varaždinskih pučkih škola«.*) 17. studenog 1890. je

*) 10.000 kruna (mađarske valute) iznosi 5.000 forinti (austrijske valute). — Godine 1898. je određena plaća primarnog liječnika nove varaždinske bolnice — sadašnja »stara« kirurgija — 1.000 forinti godišnje.

Anđela Horvat, O gotičkoj arhitektonskoj plastici u Nedelišću, Zbornik za likovne umjetnosti, Novi Sad, 1983.

Rudolf Horvat, Poviest Međimurja, Zagreb, 1944.

Nada Klaić, Zadnji knezi Celjski v deželah sv. Krone, Celje, 1982.

Zusammenfassung

Im Archiv Slovenije zu Ljubljana befinden sich zwei Verträge mit dem Patschaft des Marktes Nedelišće. Das Patschaftbild zeigt dreimal Christuskopf mit der Aureole. Der Titular von der Pfarckirche (hl. Dreifältigkeit) aus Nedelišće wurde das Motiv des Patschaftbildes genommen.

Auf Grund diesen Dokumenten besitzen wir eine Beschreibung von zwei Güter die Hans Reichmut der Schreiber des Grafen Cili im Jahren 1454. und 1464. gekauft hat.

otvorila u župnom dvoru u Mađarevu kuhinju za prehranu školske djece u kojoj se dnevno kuhalo na njezin trošak 170 toplih obroka hrane i dijelilo školskoj djeci. Poslije je takvu kuhinju osnovala i u selu Remetinec također na području Erdödyevog imanja.

Bolnica u Moždencu je otvorena 28. svibnja 1890. Vodili su je u početku vlastelinski liječnici obitelji Erdödy: Dr Diermayer do smrti 1896, zatim Dr Maks Čickhoff do 1906. kada je otišao za kliničkog asistenta u Beč. Iza toga bolnicu vodi kotarski liječnik iz Novog Marofa Dr Vilim Taussig i kao zadnji Dr Knežević. Bolesnike su njegovale milosrdne sestre. Sve troškove liječenja i smještaja snosila je obitelj Erdödy. (Slika 1.)